

Marko Jurčić

UČITELJEVO ZADOVOLJSTVO TEMELJNIM ČIMBENICIMA IZVANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

Sažetak: Zadovoljstvu učitelja razredne nastave temeljnim čimbenicima izvannastavnih aktivnosti (potpora od strane školske uprave, samostalnost u izboru programa, uključenost učenika, stručno usavršavanje) kao pokretačima u oblikovanju i realizaciji programa, u ovome se radu pristupilo s teorijskoga i empirijskoga stajališta. U teorijskome dijelu rada temeljni čimbenici izvannastavnih aktivnosti razmatrani su na temelju relevantne literature, a u empirijskome su dijelu prikazane konceptualne osnove istraživanja zadovoljstva učitelja temeljnim čimbenicima izvannastavnih aktivnosti. Istraživanje je provedeno u četiri županije (Međimurska, Varaždinska, Koprivničko-križevačka i Krapinsko-zagorska) - 9 gradskih i 12 prigradskih osnovnih škola na uzorku od 132 učitelja (7 učitelja i 125 učiteljica). S obzirom na spol, radno iskustvo, razred i vrstu škole, utvrđena je statistički značajna razlika u zadovoljstvu ispitanika pojedinim temeljnim čimbenicima izvannastavnih aktivnosti. Zaključak je da škola može uspjeti u oblikovanju i realizaciji programa izvannastavnih aktivnosti, ako se usredotoči na učiteljevo zadovoljstvo temeljnim čimbenicima izvannastavnih aktivnosti.

Ključne riječi: izvannastavne aktivnosti, potpora od strane škole, samostalnost u izboru programa, stručno usavršavanje, uključivanje učenika.

1. UVOD

Iako su u Republici Hrvatskoj izvannastavne aktivnosti, gotovo četiri desetljeća, obvezne za sve učenike osnovne škole, toj se pedagoško-metodičkoj kategoriji nije posvećivala dovoljna pozornost. Nužno je izvannastavne aktivnosti, kao bitnu odrednicu organiziranoga slobodnoga vremena u kojemu učenici samostalno uče i ostvaruju svoje specifične sposobnosti, ali i utjecaj izvannastavnih aktivnosti na razvoj komunikacijskih sposobnosti najmlađih učenika, istraživati i nuditi određena rješenja. Posebno je važno istražiti učiteljevo zadovoljstvo temeljnim čimbenicima izvannastavnih aktivnosti koji izravno utječu na oblikovanje i izvođenje programa izvannastavnih aktivnosti.

Učiteljevo zadovoljstvo u oblikovanju i izvođenju izvannastavnih aktivnosti reflektira se: na doživljaj potpore od strane školske uprave (komunikacija, prostor, sredstva, oprema), na slobodu u izboru programa izvannastavne aktivnosti (omogućavanje učitelju da vodi onu izvannastavnu aktivnost za koju ima sklonost), na način uključivanja učenika u program izvannastavnih aktivnosti (uključenost učenika u skladu sa sposobnostima, potrebama i interesima) te na stručno osposobljavanje učitelja (usvajanje znanja i stjecanje sposobnosti na

seminarima i radionicama u organizaciji stručnih institucija) kao temeljnim čimbenicima izvannastavnih aktivnosti. Otvoreni metodički modeli u čijem su središtu učenik i učitelj - voditelj, stvaralački način njihova djelovanja i potvrđivanja zasnovanima na zadovoljstvu temeljnim čimbenicima kao pokretačima u oblikovanju i realizaciji programa, osnovna je pretpostavka osiguranja rezultata (učinkovitosti) izvannastavnih aktivnosti.

2. TEMELJNI ČIMBENICI IZVANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

Osim stjecanja znanja i vještina iz područja suvremenoga općega obrazovanja, zadaća je osnovne škole zadovoljavanje individualnih potreba, interesa i sposobnosti učenika u skladu sa suvremenim društvenim zbivanjima i razvojem (Hoy i Miskel, 1991.). S tim u svezi u školi se javlja trajna potreba za organiziranjem različitih oblika odgojno-obrazovne djelatnosti izvan nastave. Od pedesetih do osamdesetih godina prošloga stoljeća u hrvatskim školama izvannastavni oblici organiziraju se pod nazivom „slobodne aktivnosti“, a od osamdesetih. godina do danas pod nazivom „izvannastavne aktivnosti“.

Temeljni su čimbenici izvannastavnih aktivnosti: potpora učitelju-voditelju od strane školske uprave u izvođenju izvannastavne aktivnosti, samostalnost učitelja u izboru programa, uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti te stručno usavršavanje učitelja za taj oblik odgojno-obrazovne djelatnosti.

2. 1. POTPORA UČITELJU-VODITELJU IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI OD STRANE ŠKOLSKE UPRAVE

S obzirom na činjenicu da suvremeno vrijeme oblikuje roditeljski dom (zaposlenost roditelja, samohrani roditelj i slično), koji nije uvijek u mogućnosti pružiti djetetu očekivanu kvalitetu odgoja (Maleš, Mijatović, 1999.), posebice očekivanu kvalitetu slobodnoga vremena, od škole se očekuje da nudi razne programe izvannastavnih aktivnosti, uz precizno i razložno određenje zadataka, koji najbolje djeluju na djetetov razvoj, sukladno djetetovim interesima i potencijalima. Planirana i unaprijed utvrđena koncepcija programa izvannastavnih aktivnosti je ona koju svjesno i prema osobnom znanju, kreativnosti i vještinama učitelj - voditelj namjenjuje skupini učenika uz primjerenu potporu škole. Osiguranje rezultata u oblikovanju i izvođenju izvannastavnih aktivnosti ne ovisi samo o učiteljevom znanju, kreativnosti i vještinama već uvelike ovisi, između ostaloga, i o tome dobiva li učitelj-voditelj potrebnu potporu školske uprave (komunikacijsku, materijalnu, prostornu i vremensku).

Vrijeme u kojemu živimo obilježeno je ubrzanim razvojem znanosti i tehnike. To uvjetuje primjenu novih dostignuća i u izvođenju programa izvannastavnih aktivnosti. Budući da u redovitoj nastavi svojim odgojnim i obrazovnim djelovanjem učitelji nisu u mogućnosti učenicima posredovati sva novija otkrića u znanosti i tehnici, pred učitelje se postavlja zahtjev mijenjanja

uobičajenih načina poučavanja i učenja u izvannastavnim aktivnostima u pravcu osposobljavanja učenika za samostalno učenje i izvan nastave.

2. 2. UČITELJ I IZBOR PROGRAMA IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI

Učitelji sudjeluju u životu škole, interpretiraju svoju aktivnost na temelju predodžbi sebe samih u odnosu na dimenzije doživljenih utjecaja (Oswald i suradnici, 1989.). Drugim riječima, učiteljev doživljaj utjecaja školskoga vodstva na izbor programa izvannastavne aktivnosti odražava se na izradu godišnjega programa izvannastavne aktivnosti, na uključivanje učenika, na didaktičko-metodičko oblikovanje i izvođenje te aktivnosti, na osposobljavanje učenika za preuzimanje odgovornosti u programu aktivnosti itd.

Od učitelja-voditelja očekuje se da umije definirati ciljeve, metode, socijalne oblike rada, te umijeće u izboru materijalnih sredstva potrebnih za izvođenje određenoga programa izvannastavne aktivnosti. S pedagoško-didaktičkoga stajališta od učitelja - voditelja također se očekuje da bude pokretač i organizator u izvođenju izvannastavne aktivnosti, da bude dijagnostičar koji otkriva „najjaču“ učenikovu sposobnost te na nju usredotočuje svoje djelovanje, da bude demokratski rukovoditelj koji vodi i savjetuje učenike; da bude kreator sklon istraživanju, eksperimentiranju, izboru te usvajanju vještina i metoda koje unapređuju njegovo pedagoško, didaktičko i metodičko djelovanje. Dakako, za sve to učitelj-voditelj treba imati sklonosti i mogućnosti za ostvarivanje točno određenoga programa izvannastavne aktivnosti.

Prema nastavnim područjima izvannastavne se aktivnosti može uvjetno grupirati u područja tjelesne i zdravstvene kulture, prirodoslovlja i ekologije te jezično-umjetničko i informatičko-matematičko područje. Prema namjeni, također uvjetno, može ih se podijeliti na izvannastavne aktivnosti koje utječu na razvitak ličnosti učenika (obrazovne, umjetničke, informativnopoučne), a prema mjestu ostvarivanja izvannastavne aktivnosti organiziraju se u školskom prostoru i izvan škole. Imajući u vidu i tu činjenicu, koja se odnosi na područja i namjenu izvannastavnih aktivnosti, zaduženju učitelja za izvođenje programa izvannastavne aktivnosti ne može se pristupati površno. Zaduženje treba temeljiti na učiteljevu osobnom izboru (prema njegovim sklonostima i mogućnostima), a ne na temelju potrebe škole (prema programu izvannastavnih aktivnosti na razini škole).

Budući da se izvannastavne aktivnosti, u većini, ostvaruju prožimanjem različitih nastavnih područja, nužan je interdisciplinarni pristup i suradnja voditelja. Što znači da je nužno razvijati timski model rada unutar škole. Primjerice oblikovanje i uvježbavanje mjuzikla *Šuma Striborova*, prema istoimenoj bajci Ivane Brlić-Mažuranić, ne može ostvariti samo voditelj dramske skupine sa svojim učenicima. Tu se stručnom pomoći i sa svojim skupinama uključuju stručnjaci hrvatskoga jezika, likovne, glazbene i tehničke kulture.

Takvim se kontinuiranim suradničkim djelovanjem u izvannastavnim aktivnostima utječe na cjeloviti razvoj učenika te predstavlja i mogući način razvoja njihove darovitosti.

2. 3. UKLJUČIVANJE UČENIKA U IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI

Različita su određenja odgoja. Tako ga Rosić (2005.) određuje kao osnovni fenomen *ljudskog postojanja, a obuhvaća sveukupnost pedagoških utjecaja u vremenu i prostoru*. U povijesnom razvoju odgoja i obrazovanja mijenjani su ciljevi i zadaće, nastavni sadržaji, organizacija, sustavi i pristupi poučavanja te oblici učenja. Promjene u odgoju i obrazovanju u hrvatskim školama u posljednje dvije godine intenzivnije su uvođenjem HNOS-a. Posvećuje se, između ostaloga, značajnija pozornost i prema izvannastavnim aktivnostima kao važnom čimbeniku sveukupnoga odgojno-obrazovnoga djelovanja te kao dijelu obveznoga nastavnoga plana, koji obuhvaća dio nastavne djelatnosti učenika.

Učeniku se mora omogućiti izbor izvannastavne aktivnosti kako bi se u njoj osjećao slobodnim. Samostalnim odlučivanjem čime se želi baviti izvan obvezne nastave učeniku se pruža mogućnost za potvrđivanje, dokazivanje, odnosno pokazivanje što može i zna stvarati. Dakle, izvannastavne aktivnosti valja temeljiti na: slobodi izbora, dobrovoljnosti uključivanja, zadovoljstvu (unutarnja motivacija) bavljenja određenom aktivnošću koja osigurava i osobni razvoj učenika. Drugim riječima, učenik slobodno bira aktivnost kojom će se baviti izvan nastave, za njega je ta aktivnost neprinudnoga karaktera, interesna je i individualizirana. Zadovoljeni interesi imaju razvojnu i stvaralačku ulogu (Arbunić, 1998.). Izvannastavna aktivnost *ujedno je i stilska jer svaki pojedinac izražava kroz nju svoj osobni stil. Ove aktivnosti su samopotkrepljujuće. Njihovo obavljanje je samo po sebi nagrada* (Rosić, 2005., str. 113.).

Izvannastavne se aktivnosti temelje na interesima i sposobnostima učenika pa se i metodika rada prije svega temelji na problemsko-istraživačkom, problemsko-stvaralačkom i integracijskom sustavu. Znanje i iskustvo usvojeno istraživanjem, opažanjem, pokusima i vlastitim izražavanjem neusporedivo je vrijednije od bilo koje razine pasivno usvojena znanja (Hrvatić, 1999.). Iako kreativne sposobnosti i sposobnosti stvaralačkoga izražavanja manje-više ima svaki učenik, one su razvijenije u učenika uključenoga u izabranu izvannastavnu aktivnost. Smišljenim metodičkim postupcima učitelj-voditelj izvannastavne aktivnosti potiče, uključuje i osamostaljuje učenika u djelovanju, vodeći brigu o njegovim razvojnim posebnostima.

2. 4. STRUČNO USAVRŠAVANJE UČITELJA U PODRUČJU IZABRANOGA PROGRAMA IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI

Stručno usavršavanje učitelja u području izabranog programa izvannastavne aktivnosti mora biti usmjereno u dva pravca. Prvo se odnosi na

razumijevanje svrhe i cilja izvannastavnih aktivnosti. Svrha je školskih izvannastavnih aktivnosti poticati socijalne vještine, odgajati, njegovati te usmjeravati pozitivne interese i vrijednosti učenika, obogatiti njegov život, učiniti ga ljepšim, zanimljivijim i raznolikijim. Cilj je izvannastavnih aktivnosti poticati učenika na otkrivanje novoga znanja, ovladavanje i dragovoljno bavljenje sadržajima i stvaralačkim procesima prema osobnim potrebama i interesima koji se dalje razvijaju i usavršavaju. Drugo je usmjereno na učiteljevu sposobnost u pedagoško-metodičkom osmišljavanju programa izvannastavne aktivnosti s bitno drukčijim pristupima negoli u redovitoj nastavnoj djelatnosti. Razvoj znanosti i tehnologije osigurava učiteljima brojne mogućnosti za oblikovanje i izvođenje programa izvannastavnih aktivnosti koje ga zanimaju, ispunjavaju i omogućuju mu osobni razvoj. Tehnike i tehnologije učiteljima nude nove modele stvaralaštva i učenja u izvođenju izvannastavne aktivnosti. No, s tim u svezi i škola i institucije zadužene za stručno usavršavanje prosvjetnih djelatnika u svojim programima rada moraju trajno provoditi odgovarajuće stručno usavršavanje učitelja-voditelja izvannastavnih aktivnosti (u skladu s razvojem znanosti, tehnike i tehnologije).

3. EMPIRIJSKI PRISTUP PROBLEMU ISTRAŽIVANJA

3. 1. **PODRUČJE ISTRAŽIVANJA:** Osnovnoškolska pedagogija

3. 2. **PREDMET ISTRAŽIVANJA:** Izvannastavne aktivnosti

3. 3. **PROBLEM ISTRAŽIVANJA:** Učiteljevo zadovoljstvo temeljnim čimbenicima izvannastavnih aktivnosti

3. 4. **ISPITANICI:** Anketnim listom utvrđeno je mišljenje učitelja razredne nastave o temeljnim čimbenicima izvannastavnih aktivnosti. U radu je rabljen prigodan stratificirani uzorak (slojeviti uzorak). Ispitanici su učitelji razredne nastave, ukupno 132 učitelja (7 učitelja i 125 učiteljica) iz četiriju županija (Međimurska, Varaždinska, Koprivničko-križevačka i Krapinsko-zagorska) te 9 gradskih i 12 prigradskih osnovnih škola.

3. 5. **INSTRUMENT:** Prikupljanje podataka provedeno je anketnim listom. Tvrdnje su zatvorenog tipa.

Varijable kojima su mjereni temeljni konstrukti izvannastavnih aktivnosti intervalnoga su tipa, izražene na Likertovoj ljestvici na kojoj su vrijednosti od potpunoga slaganja (dvije tvrdnje) do potpunoga neslaganja (dvije tvrdnje) te s jednom srednjom neutralnom tvrdnjom.

3. 6. POSTUPAK

Ispitivanje je provedeno u 2007. godini, a proveli su ga studenti druge godine Učiteljskoga fakulteta, Podružnica u Čakovcu.

3. 7. METODA: U istraživanju je primijenjena metoda anketiranja. Anketna metoda predstavlja oblik neeksperimentalnoga istraživanja, koja se temelji na samoiskazu ispitanika o osobnom mišljenju, uvjerenju i stavu (Milas, 1999.).

3. 8. CILJ ISTRAŽIVANJA:

3. 8. 1. *Spoznajni*: Ovim istraživanjem želi se utvrditi učiteljevo zadovoljstvo temeljnim čimbenicima izvannastavnih aktivnosti

3. 8. 2. *Pragmatički*: Želi se dijagnosticirati problemi i potaknuti kreatore školskoga odgoja i obrazovanje, upravu škole i učitelje na dodatno promišljanje oblikovanja i izvođenja izvannastavnih aktivnosti.

3. 9. HIPOTEZE: U našem istraživanju krenuli smo od afirmativnih hipoteza. One predstavljaju očekivanja temeljena na teorijskim osnovama koje su razjašnjene u teorijskom dijelu ovoga rada.

H-1 Ne očekuje se učinak spola na zadovoljstvo učitelja potporom školske uprave.

H-2 Ne očekuje se učinak tipa razreda na potporu školske uprave. H-3 Očekuje se učinak staža na zadovoljstvo učitelja u potpori školske uprave, pri čemu bi učitelji s dužim stažom bili zadovoljniji. H-4 Očekuje se učinak tipa škole na zadovoljstvo učitelja potporom školske uprave, pri čemu bi učitelji gradskih škola bili zadovoljniji. H-5. Ne očekuje se učinak spola na zadovoljstvo učitelja samostalnošću izbora programa. H-6. Ne očekuje se učinak tipa razreda na zadovoljstvo učitelja samostalnošću izbora programa. H-7 Očekuje se učinak staža na zadovoljstvo učitelja samostalnoću izbora programa, pri čemu bi učitelji s dužim stažom bili zadovoljniji. H-8 Očekuje se učinak tipa škole na zadovoljstvo učitelja samostalnoću izbora programa, pri čemu bi učitelji gradskih škola bili zadovoljniji.

H-9 Ne očekuje se učinak spola na zadovoljstvo učitelja uključivanjem učenika u izvannastavne aktivnosti.

H-10 Ne očekuje se učinak tipa razreda na zadovoljstvo učitelja uključivanjem učenika u izvannastavne aktivnosti. H-11 Ne očekuje se učinak staža na zadovoljstvo učitelja uključenošću učenika u izvannastavne aktivnosti.

H-12 Očekuje se učinak tipa škole na zadovoljstvo učitelja uključenošću učenika u izvannastavne aktivnosti pri čemu bi učitelji pri gradskih škola bili zadovoljniji.

H-13 Ne očekuje se učinak spola na zadovoljstvo učitelja stručnim usavršavanjem.

H-14 Ne očekuje se učinak tipa razreda na zadovoljstvo učitelja stručnim usavršavanjem.

H-15 Očekuje se učinak staža na zadovoljstvo učitelja stručnim usavršavanjem, pri čemu bi učitelji s više godina staža bili zadovoljniji. H-16 Očekuje se učinak tipa škole na zadovoljstvo učitelja stručnim usavršavanjem, pri čemu bi učitelji gradskih škola bili zadovoljniji.

4. REZULTATI I RASPRAVA

4. 1. FAKTORSKA ANALIZA I KONSTRUKTNA VALJANOST INSTRUMENTA

Radi određivanja konstruktne valjanosti korištena je *faktorska analiza* pri čemu je prije same provedbe analize ispitano jesu li podatci anketnoga lista primjereni provedbi faktorske analize te su rabljeni Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) test i Bartlettov test sfericiteta.

Tablica 1. Podobnost matrice interkorelacije

Kaiser-Meyer-Olkinov test podobnosti		0,89
Bartlettov test sfericiteta	Približni hi-kvadrat	290,25
	Df	1653
	p < 0,05	

Dobivena vrijednost (tablica 1.) na Kaiser-Meyer-Olkin testu pokazuje da je matrica korelacija varijabli mjernoga instrumenta podobna za provedbu faktorizacije.

Tablica 2. Ukupna objašnjena varijanca

Faktor	Inicijalni karakteristični korijeni		
	total	% varijance	kumulativni %
Potporna školske uprave	3,12	30,26	30,26
Samostalnost u izboru programa	1,57	15,73	45,99
Uključivanje učenika	1,18	11,77	57,76
Stručno usavršavanje	1,25	10,25	68,10

Mjerni izraz (tablica 2.) prikazuje inicijalno stanje nakon ekstrakcije latentnih korijena komponentnom analizom. Total je mjera za veličinu komunaliteta svakoga faktora ce. Pored toga prikazan je postotak varijance i kumulativni postotak objašnjen pojedinim faktorima. Četiri značajna faktora pojašnjavaju čak 68,10% ukupne varijance svih rezultata.

Tablica 3. Prikaz preraspodjele varijance

Rotirani komunalitet		
total	% varijance	kumulativni %
1,89	18,92	18,92
1,87	18,76	37,66
1,72	17,17	54,85
1,32	13,16	68,10

Kako bi se dobila optimalna raspodjela varijabli na četiri faktora, napravljena je varimax ortogonalna rotacija. Rezultati ove rotacije prikazani su u Tablici 3.

Tablica 4. Prikaz četiri faktora i pripadajućih varijabli

Varijable	Potpora školske uprave	Samostalnost u izboru programa	Uključivanje učenika	Stručno usavršavanje
v7	0,86			
v12	0,82	0,2	0,109	0,153
v8	0,60		0,589	0,183
v3		0,78	0,211	
v6	0,306	0,71		0,112
v4	0,106	0,56	0,361	
v15		0,121	0,81	0,24
v1		0,419	0,71	-0,267
v13			-0,179	-0,84
v11		0,477		0,63

Faktori su imenovani na temelju faktorskoga opterećenja (saturacije) varijabli koje determiniraju pojedini faktor: *potpora škole, samostalnost u izradi programa, uključivanje učenika i stručno usavršavanje*. Primjerice, na temelju varijabli v7, v12 i v8 imenujemo faktor *potpora školske uprave* jer su one s najvišom saturacijom na temelju svih varijabli. Kvadriranjem saturacije dobivamo postotak varijance koju determinira spomenuti faktor. Primjerice, u varijabli v7 *Za ostvarenje programa izvannastavne aktivnosti u školi dobijem sva potrebna sredstva* determinira 73,96 % zajedničke varijance.

4. 2. POUZDANOST INSTRUMENTA

Pri provjeravanju pouzdanosti dijela instrumenta čije su varijable uključene u četiri faktora, koristili smo Cronbachov alfa koeficijent pouzdanosti.

Tablica 5. Zbroj čestica

Cronbach alfa	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	Broj čestica
0,70	0,66	10

U tablici 5. vidimo da prosjek svih čestica alfa iznosi 0,70. Prema literaturi vrijednost 0,70 smatra se kao dobra pouzdanost.

Tablica 6. Ukupni podaci

Varijable	X	Sd	Korelacija	R ²	Cronbach alpha
v1	32,5	24,47	0,42	0,38	0,61
v 3	32,74	25,10	0,36	0,34	0,62
v4	32,32	25,23	0,44	0,26	0,61
v6	32,8	22,59	0,44	0,29	0,59
v7	33,7	21,59	0,48	0,46	0,58
v8	33,01	22,53	0,51	0,47	0,58
v11	32,67	27,10	0,20	0,15	0,65
v12	34,19	24,46	0,28	0,32	0,64
v13	34,73	30,77	-0,21	0,16	0,73
v14	33,05	22,73	0,39	0,37	0,61

U tablici 6. prikazane su aritmetičke sredine, standardne devijacije, korelacije varijabli s koeficijentom multiple te koeficijenti pouzdanosti (Cronbachov alfa koeficijent) za svaku varijablu koje su uključene u daljnju obradbu.

4. 3. ANALIZA VARIJANCE (ANOVA)

Od četiri faktora napravljene su 4 skale i testirana je ANOVA kako bi se provjerilo postoje li razlike s obzirom na neke demografske karakteristike.

Tablica 7. Testovi učinka između ispitanika s obzirom na tip razreda, spol, staž i tip škole

Subskale	Tip razreda		Spol		Staž		Tip škole	
	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.
Potpورا školske uprave	0,54	0,71	0,67	0,80	2,19	0,74	2,19	0,74
Samostalnost u izboru programa	0,69	0,60	0,26	0,64	2,20	0,73	2,20	0,73
Uključivanje učenika	2,44	0,51	3,1	0,84	0,94	0,42	0,94	0,42
Stručno usavršavanje	1,79	0,14	0,46	0,50	4,39	0,20	4,39	0,20

Mjerni izraz (tablica 7.) pokazuje da postoji statistički značajna razlika, uz 5% mogućnosti pogreške, između ispitanika na svim subskalama s obzirom na tip razreda, staž i tip škole. Visina između pripadnosti subuzorku (spol) i distribucije odgovora, na subskalama nije signifikantna.

5. ZADOVOLJSTVO UČITELJA TEMELJNIM ČIMBENICIMA IZVANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

a/ Zadovoljstvo učitelja na subskali *potpora školske uprave* s obzirom na spol

Tablica 8. Značajnost na subskali *Potpora od strane školske uprave*

Source	Suma kvadrata	Df	Mean Square	F	Sig.
spol ispitanika	0,12	1	0,12	0,10	0,80
tip razreda	3,88	4	0,97	0,54	0,71
staž	7,49	4	1,87	1,23	0,30
tip škole	6,43	1	6,45	3,71	0,06

Tablica 8. a Podatci s obzirom na spol ispitanika

Ženski					Muški				
N	Min.	Max	X	Sd	N	Min.	Max.	X	Sd
7	2	4	3,29	0,95	125	1	5	3,15	1,35

S obzirom na spol ne postoji statistički značajna razlika, uz 95% sigurnosti, između učitelja u njihovom zadovoljstvu potporom školske uprave. Hipoteza je potvrđena i glasi: Ne očekuje se učinak spola na zadovoljstvo učitelja potporom školske uprave.

Tablica 8. b Podaci s obzirom na tip razreda

	N	Min.	Max.	X	Sd
1. razred	29	2	5	0,97	0,18
2. razred	32	1	5	1,53	0,27
3. razred	34	1	5	1,39	0,24
4. razred	28	1	5	1,47	0,28
kombinirani odjeli	9	1	4	1,02	0,35

Tablicu 8 pokazuje da nema signifikantne razlike između ispitanika. Hipoteza je potvrđena, a postavljena je u formi: Ne očekuje se učinak tipa razreda na potporu školske uprave.

Tablica 8. c Podatci s obzirom na staž ispitanika

Do 10 godina					Između 10 i 20 godina					Više od 20 godina				
N	Min.	Max.	X	Sd	N	Min.	Max.	X	Sd	N	Min.	Max.	X	Sd
23	1	5	1,04	0,29	65	1	5	1,23	0,15	44	1	5	1,34	0,20

Uz 5% mogućnosti pogreške, postoji statistički značajna razlika između ispitanika s obzirom na staž na subskali *potpora školske uprave*, vidi Tablicu 8. Učitelji s više od 20 godina staža zadovoljniji su *potporom školske uprave* u odnosu na mlađe učitelje, posebice u odnosu na učitelje sa stažem do 10 godina. Hipoteza je potvrđena. Očekuje se učinak staža na zadovoljstvo učitelja *potporom školske uprave*, pri čemu bi učitelji s dužim stažom bili zadovoljniji.

Tablica 8. d Podatci s obzirom na tip škole

Gradska škola					Prigradska škola				
N	Min.	Max.	X	Sd	N	Min.	Max.	X	Sd
41	1	5	1,25	0,20	51	1	5	1,35	0,14

Visina između pripadnosti subuzorku (tip škole) i distribucije odgovora na subskali *potpora školske uprave* nije signifikantna. Hipoteza nije potvrđena. Očekuje se učinak tipa škole na zadovoljstvo učitelja *potporom školske uprave*, pri čemu bi učitelji *gradskih škola* bili zadovoljniji.

Školska uprava dužna je učitelju voditelju osigurati materijalne uvjete, prostor i vrijeme za nesmetano ostvarivanje programa izvannastavne aktivnosti.

b/ Zadovoljstvo učitelja na subskali *samostalnost u izboru programa*

Tablica 9. Značajnost na subskali *samostalnost u izradi programa*

Source	Suma kvadrata	Df	Mean Square	F	Sig.
spol ispitanika	0,22	1	0,22	0,26	0,61
tip razreda	2,37	4	0,59	0,69	0,60
staž	7,17	2	3,50	4,4	0,02
tip škole	1,13	1	1,13	1,34	0,25

Tablica 9. a Podatci s obzirom na spol ispitanika

Ženski					Muški				
N	Min.	Max.	X	Sd	N	Min.	Max.	X	Sd
125	1	5	4,10	0,94	7	4	4	4,29	0,488

Prema mjernome izrazu (tablica 9a) ne postoji statistički značajna razlika između ispitanika, uz 5% pogriješke, s obzirom na spol ispitanika na subskali *samostalnost u izboru programa*. Dobiveni rezultati potvrdili su hipotezu postavljenu u formi: Ne očekuje se učinak spola na zadovoljstvo učitelja *samostalnošću u izboru programa*.

Tablica 9. b Podatci s obzirom na staž

Do 10 godina					Između 10 i 20 godina					Više od 20 godina				
N	Min.	Max.	X	Sd	N	Min.	Max.	X	Sd	N	Min.	Max.	X	Sd
23	1	5	3,61	1,27	65	1	5	4,2	0,94	44	3	5	4,25	0,53

Dobiveni podatci pokazuju da se ispitanici statistički značajno razlikuju, uz 5% mogućnosti pogriješke, s obzirom na staž na subskali *samostalnost u izboru programa*. Učitelji s više od 20 godina staža zadovoljniji su *samostalnošću u izboru programa* izvannastavnih aktivnosti u odnosu na mlađe učitelje. Hipoteza je potvrđena, očekuje se učinak staža na zadovoljstvo *samostalnošću u izboru programa*, pri čemu bi učitelji s dužim stažom bili zadovoljniji.

Tablica 9. c Podatci s obzirom na tip škole

Ženski					Muški				
N	Min.	Max.	X	Sd	N	Min.	Max.	X	Sd
41	1	5	3,49	1,25	91	1	5	3,01	1,35

Uz 5% mogućnosti pogriješke, postoji statistički značajna razlika između ispitanika s obzirom na tip škole na subskali *samostalnost u izboru programa*. *Samostalnošću u izboru programa* zadovoljniji su učitelji gradskih škola u odnosu na učitelje prigradskih škola. Hipoteza je potvrđena i glasi: Očekuje se učinak tipa škole na zadovoljstvo učitelja *samostalnošću u izboru programa*, pri čemu bi učitelji gradskih škola bili zadovoljniji.

Tablica 9. d Podatci s obzirom na tip razreda

	N	Min.	Max.	X	Sd
1 razred	10	2	5	3,6	1,17
2 razred	13	1	5	3,62	1,39

3 razred	65	1	5	4,2	0,94
4 razred	30	3	5	4,23	0,50
kombinirani odjeli	14	3	5	4,29	0,61

U procjenama na subskali *samostalnost u izboru programa* učitelji su značajno podijeljeni. Na takav zaključak navodi nas mjerni izrazi (tablica 9) koji pokazuje da postoji statistički značajna razlika, uz 5% mogućnosti pogreške, između ispitanika, s obzirom na tip razreda. Samostalnošću u izboru programa najzadovoljniji su učitelji kombiniranih odjela, a najmanje su zadovoljni učitelji prvoga razreda. Podatci nisu u skladu s postavljenom hipotezom - Ne očekuje se učinak razreda na zadovoljstvo učitelja samostalnošću u izboru programa.

Zadaća je školske uprave da učiteljima ponudi različite izvannastavne aktivnosti koje otvaraju mogućnosti izbora, suodlučivanja o sadržajima, vrstama i načinu njihova provođenja.

c/ Zadovoljstvo učitelja na subskali uključivanje učenika u izvannastavne aktivnosti

Tablica 10. Značajnost na subskali *samostalnost u izbor programa*

Source	Suma kvadrata	Df	Mean Square	F	Sig.
spol ispitanika	0,02	1	0,02	0,009	0,93
tip razred	15,85	4	3,96	2,44	0,05
staž	6,01	2	3	1,79	0,17
tip škole	3,02	1	3,02	1,79	0,18

Tablica 10. a Podatci s obzirom na spol ispitanika

Ženski					Muški				
N	Min.	Max.	X	Sd	N	Min.	Max.	X	Sd
125	1	5	2,29	1,33	7	1	4	2,57	1,39

U subuzorku (spol ispitanika) nisu dobiveni statistički značajni učinci na subskali *uključivanje učenika*. Rezultati tablice 10. i tablice 10a upućuju na zaključak da ne postoji statistički značajna razlika niti na jednoj razini vjerojatnosti ($p < 0,05$). Podatci potvrđuju postavljenju hipotezu - Ne očekuje se učinak spola na zadovoljstvo učitelja uključivanjem učenika u izvannastavne aktivnosti.

Tablica 10. b Podaci s obzirom na staž

Do 10 godina					Između 10 i 20 godina					Više od 20 godina				
N	Min.	Max.	X	Sd	N	Min.	Max.	X	Sd	N	Min.	Max.	X	Sd
23	1	5	2,3	1,52	65	1	5	2,15	1,33	44	3	5	2,52	1,23

Podatci (tablice 10. i 10b) ne potvrđuju postojanje statistički značajne razlike između ispitanika, s obzirom na staž niti na jednoj razini vjerojatnosti. Dakle, veza između subuzorka (staž ispitanika) i distribucije odgovora nije signifikantna, što znači da su, bez obzira na godine staža, učitelji podjednako zadovoljni uključenošću učenika u izvannastavne aktivnosti. Hipoteza je potvrđena: Ne očekuje se učinak staža na zadovoljstvo učitelja uključenošću učenika u izvannastavne aktivnosti.

Tablica 10. c Podatci s obzirom na tip škole

Gradska škola					Prigradska škola				
N	Min.	Max.	X	Sd	N	Min.	Max.	X	Sd
41	1	5	2,37	1,36	91	1	5	2,27	1,33

Prema mjernom izrazu (tablica 11. i tablica 11c) ne postoji statistički značajna razlika između ispitanika, uz 95% vjerojatnosti, s obzirom na tip škole na subskali *uključivanje učenika*. Dobiveni rezultati nisu potvrdili postavljenu hipotezu u formi: Očekujemo učinak tipa škole na zadovoljstvo učitelja uključenošću učenika u izvannastavne aktivnosti, pri čemu bi učitelji prigradskih škola bili zadovoljniji u odnosu na učitelje gradskih škola.

Tablica 10. d Podatci s obzirom na tip razreda

	N	Min.	Max.	X	Sd
1. razred	29	1	5	3,66	1,42
2. razred	32	1	5	3,84	1,25
3. razred	34	2	5	3,97	1,17
4. razred	28	1	5	4,11	1,20
kombinirani odjel	9	1	5	2,67	1,5

U subuzorku (tip razreda) dobiveni su statistički značajni učinci na subskali uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti. Najzadovoljniji su učitelji 4. razreda, a najmanje su zadovoljni učitelji kombiniranih odjela. Podatci nisu u skladu s postavljenom hipotezom koja glasi: Ne očekuje se učinak razreda na zadovoljstvo učitelja uključenošću učenika u izvannastavne aktivnosti.

Učenicima osnovne škole, posebice učenicima nižih razreda, potrebna je pomoć i podrška odraslih (učitelja i roditelja) u izboru izvannastavnih aktivnosti, nužno je dodatno poticanje i usmjeravanje.

d/ Zadovoljstvo učitelja na subskali *stručno usavršavanje*

Tablica 11. Značajnost na subskali *samostalnost u izradi programa*

Source	Suma kvadrata	Df	Mean Square	F	Sig.
spol ispitanika	0,02	1	0,02	0,01	0,92
tip razreda	6,55	4	1,64	1,11	0,35
staž	7,44	4	1,86	3,24	0,01
tip škole	0,05	1	0,05	0,09	0,77

Tablica 11. a Podatci s obzirom na spol ispitanika

Ženski					Muški				
N	Min.	Max.	X	Sd	N	Min.	Max.	X	Sd
125	1	5	4,19	0,79	7	1	5	4,14	0,69

Uz 5% mogućnosti pogreške ne postoji statistički značajna razlika između učitelja, s obzirom na spol (tablice 11. i 11a) na subskali *stručno usavršavanje*. Dobiveni rezultati u skladu su s postavljenom hipotezom koja glasi: Ne očekuje se učinak spola na zadovoljstvo učitelja stručnim usavršavanjem.

Tablica 11. b Podatci s obzirom na staž

Do 10 godina					Između 10 i 20 godina					Više od 20 godina				
N	Min.	Max.	X	Sd	N	Min.	Max.	X	Sd	N	Min.	Max.	X	Sd
23	1	5	3,91	0,9	65	2	5	4,17	0,74	44	1	5	4,36	0,75

Učinak staža na subskali *stručno usavršavanje* statistički je značajan (99% vjerojatnost). U procjenama na toj subskali učitelji su značajno podijeljeni (tablice 11. i 11 b). Učitelji s više od 20 godina staža zadovoljniji su stručnim usavršavanjem u odnosu na učitelje sa stažom između 10 i 20 godina. Osobito su nezadovoljni učitelji s manje od 10 godina staža. Podatci su u skladu s postavljenom hipotezom: Očekuje se učinak staža na zadovoljstvo učitelja stručnim usavršavanjem, pri čemu bi učitelji s više godina staža bili zadovoljniji.

Tablica 11. c Podatci s obzirom na tip škole

Gradska škola					Prigradska škola				
N	Min.	Max.	X	Sd	N	Min.	Max.	X	Sd
41	3	5	4,22	0,65	91	2	5	4,18	0,84

Navedene razlike u mjernom izrazu (tablice 11. i 11c) neznatne su na subuzorku (tip škole) jer one ne utječu na statistički značajnu razliku između ispitanika na subskali *stručno usavršavanje*. Podatci nisu potvrdili postojanje statistički značajne razlike između ispitanika, s obzirom na tip škole niti na jednoj razini vjerojatnosti. Prema tome nije potvrđena postavljena hipoteza: Očekuje se učinak tipa škole na zadovoljstvo učitelja stručnim usavršavanjem, pri čemu bi učitelji gradskih škola bili zadovoljniji u odnosu na učitelje prigradskih škola.

Tablica 11. d Podatci s obzirom na tip razreda

	N	Min.	Max.	X	Sd
1. razred	29	2	5	4,00	0,76
2. razred	32	2	5	4,25	0,91
3. razred	34	2	5	4,21	0,68
4. razred	28	3	5	4,43	0,63
kombinirani odjel	9	2	5	3,78	0,97

S obzirom na razred u kojemu ispitanici predaju ne postoji statistički značajna razlika (tablice 11. i 11d), na subskali *stručno usavršavanje*. Podatci potvrđuju hipotezu koja glasi: Ne očekuje se učinak tipa razreda na zadovoljstvo učitelja stručnim usavršavanjem.

Znanje i sposobnost učitelja važna je pretpostavka uspješnom oblikovanju i izvođenju programa izvannastavnih aktivnosti u školi. S tim u svezi postavlja se pitanje jesu li učitelji dovoljno stručno osposobljeni za kvalitetno izvođenje programa izvannastavnih aktivnosti. Iz istraživanja se naslućuje negativan odgovor.

6. ZAKLJUČAK

Temeljni pokretač u oblikovanju i realizaciji programa izvannastavnih aktivnosti je učiteljevo zadovoljstvo temeljnim čimbenicima izvannastavnih aktivnosti (potpora školske uprave, samostalnost učitelja u izboru programa, uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti, stručno usavršavanje učitelja).

Što znači da je učitelju-voditelju izvannastavne aktivnosti nužno osigurati potporu, uvjete rada (komunikacija, prostor, sredstva, oprema, satnica) i odgovarajuće stručno usavršavanje. Nadalje, zaduženje učitelja za određenu izvannastavnu aktivnost nužno je provoditi prema učiteljevoj sklonosti i interesu. Također je potrebno utvrđivati odrednice koje utječu na učenikovo uključivanje u izvannastavne aktivnosti.

U ovom radu utvrđeno je da nema signifikantne razlike između ispitanika s obzirom na spol, tip razreda i tip škole u njihovu zadovoljstvu *potporom školske uprave*. No, utvrđeno je da su učitelji s više od 20 godina staža zadovoljniji *potporom školske uprave* u odnosu na mlađe učitelje, posebice u odnosu na učitelje koji imaju do 10 godina staža. Utvrđeno je da ne postoji statistički značajna razlika između ispitanika s obzirom na spol na subskali *samostalnost u izboru programa*. Međutim, utvrđena je razlika između ispitanika s obzirom na staž, tip škole i tip razreda, učitelji s više od 20 godina staža i učitelji gradskih škola zadovoljniji su *samostalnošću u izboru programa* izvannastavnih aktivnosti u odnosu na mlađe učitelje i učitelje prigradskih škola, *samostalnošću u izboru programa* izvannastavnih aktivnosti najzadovoljniji su učitelji 4. razreda, a najmanje su zadovoljni učitelji kombiniranih odjela. Istraživanje ne potvrđuje postojanje statistički značajne razlike između ispitanika u njihovu zadovoljstvu na subskali *uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti* s obzirom na staž, tip škole i spol. Međutim, dobiveni su statistički značajni učinci na subskali *uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti* s obzirom na tip razreda, najzadovoljniji su učitelji 4. razreda, a najmanje su zadovoljni učitelji kombiniranih odjela. Utvrđeno je da ne postoji statistički značajna razlika između učitelja u njihovu zadovoljstvu na subskali *stručno usavršavanje* s obzirom na spol, tip razreda i tip škole. Učinak staža na subskali *stručno usavršavanje* statistički je značajan. Učitelji s više od 20 godina staža zadovoljniji su stručnim usavršavanjem u odnosu na učitelje između 10 i 20 godina staža. Osobito su nezadovoljni učitelji s manje od 10 godina staža.

U školskom sustavu svoje stručno-pedagoško znanje uglavnom usmjeravamo prema nastavnom procesu i međusobnom odnosu sudionika u njemu. Međutim, potrebno je istražiti i utjecaj izvannastavnih aktivnosti na odgoj i obrazovanje učenika.

7. LITERATURA

- Arbunić, A. (1998.), Interesi djece za slobodne aktivnosti. *Napredak*, 139 (2): 133-264, Zagreb: HPKZ
- Bruner, J. (2000.), *Kultura obrazovanja*. Zagreb: Educa
- Hrvatić, N. (1999.), *Škola i slobodno vrijeme*. Križevci: Poruka
- Hoy, W. K. i Miskel, C. G. (1991.), *Educational administration: Theory, research, and practice*. New York: Random House

- Maleš, D. i Mijatović, A. (1999.), *Osnovica socijalne pedagogije*. U: Antun Mijatović (ur.): *Osnove suvremene pedagogije*. Zagreb: HPKZ
- Milas, G. (1999.), *Istraživačke metode*. (skripta za studente psihologije) Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilište u Zagrebu
- Oswald, F. i sur.(1989.), *Schulklima. Die Wirkungen der persönlichen Beziehungen in der Schue* Wein: Universsitatsverlang
- Previšić, V. (1985.), *Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti*. Odgoj i škola, Zbornik, Zagreb: Institut za pedagoška istraživanja
- Rosić, V. (2005.), *Slobodno vrijeme – slobodne aktivnosti*. Rijeka: Naklada Žagar
- Stoll, L. i Fink, D. (2000.), *Mijenjajmo naše škole: kako unaprijediti djelotvornost i kvalitetu škola*. Zagreb: Educa.

TEACHER SATISFACTION WITH THE MAIN ASPECTS OF EXTRA-CURRICULAR ACTIVITIES

Abstract: This paper deals with theoretical and empirical perspectives on class teacher satisfaction with the most important aspects of extra-curricular activities (support from school administration, independence in choosing the programme, pupils' involvement, professional development) that motivate the shaping and implementation of the programme. In the theoretical part of the paper we discuss the fundamental factors for extra-curricular activities in view of the relevant literature, and in the empirical part we present the conceptual foundation of investigating teacher satisfaction with the basic aspects of extra-curricular activities. The research was conducted in four counties (Međimurska, Varaždinska, Koprivničko-križevačka and Krapinsko-zagorska) – 9 schools located in the town and 12 schools in the country, and it included 132 teachers (7 male and 125 female). Statistically significant difference was found for teacher satisfaction rates in relation to sex, working experience, class and type of school. It can be concluded that schools can succeed in shaping and implementing a programme of extra-curricular activities if it focuses on teacher satisfaction with the main aspects of extra-curricular activities.

Key words: extra-curricular activities, school support, independent choice of programme, professional development, pupils' participation.

Author: dr. sc. Marko Jurčić, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet, Čakovec

Review: *Život i škola*, br. 20 (2/2008.), god. 56, str. od 9. do 26.

Title: Učiteljevo zadovoljstvo temeljnim čimbenicima izvannastavnih aktivnosti

Categorisation: znanstveni rad

Received on: 28. travnja 2008.

UDC: 371.322.5

Number of sign (with spaces) and pages: 36.376 (: 1800) = 20,208 (: 16) = 1,263